

Stresskampanj med »oerhört dystert resultat«

Två av tre arbetsplatser saknar systematiskt arbetsmiljöarbete

– Det är ett oerhört dystert resultat, jag hade hoppats på ett väsentligt bättre efter alla diskussioner vi haft med arbetsgivarna.

Så kommenterade en besviken Kenth Pettersson, generaldirektör på Arbetsmiljöverket, en omfattande stresskampanj som visar att närmare två av tre arbetsplatser saknar ett systematiskt arbetsmiljöarbete.

II Kommentaren fällde han under den arbetsmiljöriksdag som hölls i fredags. Arbetsmiljöverkets inspektörer hade tidigare under veckan besökt 1 550 arbetsplatser där man har eller har haft långtidssjukskrivna i stressrelaterade arbetssjukdomar. Offentliga verksamheter, bland andra hälso- och sjukvården, är överrepresenterade i statistiken över lång sjukfrånvaro och inspekterades därför i större utsträckning än privata företag. Kampanjen var ett inslag i den europeiska arbetsmiljöveckan som alla EU-länder deltagit i.

Inspektörerna hade i förväg anmält sina besök, som syftade till att kontrollera arbetsgivarnas systematiska arbetsmiljöarbete inom det sociala och organisatoriska området. Särskilt uppmärksammades hälsorisker till följd av arbetsmängd, återkommande organisationsförändringar samt konflikter på arbetsplatsen.

»Tillämpa sunt förnuft«

Över hälften av de besökta arbetsplatserna har fått inspektionsmeddelande med krav på att åtgärda dessa risker. Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter, som är juridiskt bindande, om systematiskt arbetsmiljöarbete ska arbetsgivarna inventera, åtgärda och följa upp såväl fysiska som psykosociala risker i arbetsmiljön. Det ska ske kontinuerligt och ingå i det dagliga arbetet.

– Det är ingenting annat än att tillämpa normalt sunt förnuft ute på arbetsplatserna, menar Kenth Pettersson.

– Men 63 procent av arbetsgivarna vi besökt den här veckan har inte ett systematiskt arbetsmiljöarbete. De bryter alltså mot föreskrifterna och det är väldigt allvarlig. I förebyggande syfte måste arbetsmiljöriskerna undersökas och åtgärdas systematiskt. Det är en nyckelfråga. Först när ett sådant arbetssätt trängt igenom överallt kan vi få bukt

med stressen som gör att människor mår dåligt.

Lennart Levi, professor i stressforskning, höll ett mycket uppskattat föredrag under arbetsmiljöriksdagen. Han understök att självklart beror inte all stressrelaterad ohälsa på faktorer i arbetslivet.

– Men det här har varit svårare att greppa, svårare att hantera, och då har man låtit det passera, var hans bedömning.

– Trots utredning efter utredning har inte så mycket hänt. Nu har vi fått en ny start, i och med det som Kenth Pettersson berättade. Detta borde ha hänt för tio år sedan. Varför väntade man så länge? undrade Lennart Levi.

Han berättade att för Europas 51 länder gäller, enligt WHO, att mentalhälsoproblem och stressrelaterad ohälsa anses vara den största anledningen till förtida död.

– Det finns alltså all anledning i världen att reducera denna mänskliga sjukdomsörda.

Som orsaker till ohälsan angav han »mellan tummen och pekfingeret« sex oförenligheter eller stressorer mellan människa och arbete: brist på jobb, för mycket jobb, fel sorts jobb; brist på kontroll/vardagsmakt; brist på erkänsla/belöning; brist på socialt stöd/gemenskap; bristande rättvisa; värdebrist/-konflikt.

Går att påverka

Men den goda nyheten är att var och en av dessa oförenligheter går att påverka, framhöll han.

– Det handlar då rätt mycket om att systematisera sunt förnuft. Så för guds skull, tillsätt inte ytterligare en utredning, var hans budskap.

Lennart Levi berättade också vad som händer med oss när stressen i arbetet blir för stor. Vi får värk i muskler, i ryggen, i nacken. En sådan värk behöver alltså inte alls vara orsakad enbart av dåliga fysiska arbetsförhållanden. Vi påverkas cirkulatoriskt. Många får allt högre blodtryck eller kärlkramp eller hjärtinfarkt, andra drabbas av det metabola syndromet. Även vårt nervsystem påverkas – med utmattningsdepression.

På en direkt fråga om vad man kan göra svarade Lennart Levi:

– Följ Arbetsmiljölagen, gör det för höge farao. Den ger ett bra regelverk och siktar in sig på primärprevention.

Han pekade bland annat på att arbetsförhållandena ska anpassas till männi-

»Om asbest eller vinylklorid hade åstadkommit en lika omfattande och allvarlig sjuklighet som den arbetsrelaterade stressen hade det blivit ett ramaskri«, säger Lennart Levi, professor i stressforskning.

skan, att arbetstagaren ska ha medinflytande, att det inte ska finnas hälsoskadliga belastningar samt att arbetet ska ge variation, social kontakt och samarbete.

Lennart Levi gav även några idéer som han tycker är värda att överväga i det fortsatta arbetet:

- Läkarna måste ges tid, kraft och kunskaper att effektivt ta hand om såväl de långtidssjukskrivna som dem som riskerar att bli det. I och med att man inte har resurserna och kunskaperna på det området så blir det ingen optimal handläggning.

- Arbetsgivaren ska också ta sitt i Arbetsmiljölagen inskrivna ansvar för sina medarbetare såväl av medmänskliga skäl som av krasst ekonomiska.

- Alla chefer måste utbildas i ledarskap och inte bara tekniskt, ekonomiskt och administrativt.

- Försäkringskassornas handläggare behöver både mer kunskaper och resurser.

- Fler och bättre, kanske certifierade, företagshälsovårds- och rehabiliteringscentra.

- En finansiell och funktionell samordning mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, försäkringskassa och arbetsförmedling.

Tom Ahlgren

tom.ahlgren@lakartidningen.se